

قرارداد ننگینی که روحیه استبدادی رضاخان بر ایران تحمیل کرد

۵ بهمن ۱۴۰۰ ساعت ۱۲:۰۸

کارشناسان در این باره بیان می‌کنند. این نمونه‌ای بود از رفتار عجولانه مستبدی که عادت کرده بود اراده خودش را در هر شرایطی تحمیل کند.

بی‌سواد و خودکامگی رضاخان در امور کشور باعث ایجاد مشکلاتی شده بود. یکی از این موارد را در لغو امتیاز «ویلیام داری» یک سرمایه‌گذار انگلیسی ایران می‌توان جستجو کرد. داری در زمان قاجار در سودای پیدا کردن نفت سرمایه‌گذاری را با بهای اندک انجام داد اما در انتها این سرمایه‌گذاری نه به سود وی و نه حکومت ایران بلکه به سود انگلیسی‌ها تمام شد. محمد علی کاتوزیان در این باره می‌نویسد:

کارشناسان در این باره بیان می‌کنند. این نمونه‌ای بود از رفتار عجولانه مستبدی که عادت کرده بود اراده خودش را در هر شرایطی تحمیل کند. این بار اما رضاخان پایش را از گلیمش بیرون گذاشته بود و نمی‌دانست حرفش را تماما و به شیوه‌هایی که به آن خو کرده بود به کرسی بنشانند. امتیاز داری طبق دستور لغو شد اما شاه نیز فهمید - یا مجبور شد بفهمد - که باید قرارداد جدیدی را بپذیرد. ایرانیان ابتکار عمل را از دست دادند و قرارداد ۱۳۱۲/۱۹۳۳ بسته شد. طبق معمول این قرارداد به عنوان یک پیروزی بزرگ جلوه داده شد، در حالی که شکستی مفتضحانه بود.

این یک آبروریزی بود؛ اما انداختن همه تقصیرات به گردن امپریالیسم انگلیس هم ساده لوحانه است و هم تکرار مکررات. در باب قدرت و اهداف انگلیس جای پرسش و تردید نیست. اما در این نیز تردیدی نیست که اگر مذاکرات با دقت و ظرافت و دیپلماسی لازم انجام پذیرفته بود، ایرانیان نتایج بسیار مساعدتری بدست می‌آوردند. مسئولیت اصلی عدم تحصیل چنین شرایط مساعدی بر عهده روشهای استبدادی، متکبرانه و جاهلانه رضاشاه در انجام امور بود. از این زاویه است که می‌توان فهمید مقصود سید حسن تقی‌زاده، وزیر مالیه رضاشاه و کسی که رسماً پای قرارداد را امضاء کرد (مدتی قبل از آنکه به خاطر ناخشنودی از استبداد رأی و خودبزرگ‌پنداری شاه داوطلبانه جلای وطن کند) چه بوده، موقعی که چهارده سال بعد گفت که در امضای قرارداد ۱۳۹۲/۱۹۳۳، او تنها «آلت فعل» بوده است.

محمد علی همایون کاتوزیان، اقتصادسیاسی ایران از مشروطه تا پایان حکومت پهلوی، ۱۳۶۶، ص ۱۶۵.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/48623/ايراز-رضاخان-استيداد-پروحيه-ننگيني-قرارداد>